

Aan: Commissieleden Klimaat en Groene Groei
Datum: 4 april 2025
Betreft: Paper betaalbare energierekening voor rondetafelgesprek 9 april 2025

Milieu Centraal: inzichten betaalbare energierekening

Inleiding

Energie is een basisbehoefte, maar voor een groeiend aantal huishoudens in Nederland wordt de energierekening een steeds grotere financiële last. Stijgende energieprijzen, onvoorspelbare marktschommelingen en onvoldoende verduurzamingsmaatregelen dragen bij aan energiearmoede. In 2023 leefden ca. 400.000 huishoudens in Nederland in Energiearmoede (TNO, 2024). In 2025 kan dit, zonder aanvullende steunmaatregelen, oplopen tot 550.000 tot 640.000 huishoudens (TNO, 2025). Dit heeft niet alleen gevolgen voor de bestaanszekerheid van burgers, maar ook voor de volksgezondheid. Milieu Centraal pleit, vanuit haar rol als onafhankelijk kennis- en informatiecentrum voor de inwoners van Nederland, voor een structurele aanpak om energie betaalbaar te houden voor iedereen. Dit vraagstuk vraagt om maatregelen die niet alleen de energiekosten direct verlagen, maar ook structurele verduurzaming en ondersteuning bevorderen. Onze visie is helder: een effectieve aanpak vereist een combinatie van financiële ondersteuning, energiebesparende maatregelen en een versnelling van de energietransitie die zowel haalbaar als betaalbaar is voor de inwoners van Nederland. En hierbij is speciale aandacht nodig voor het feit dat er geen 'one-size-fits-all'-oplossing is; maatwerk en doelgroepgerichte communicatie- en gedragsveranderingsroutes zijn cruciaal. Verder kan de bestaande energiehulp in ons land effectiever en kostenefficiënter. Dit kan onder meer door de vele lokale energiehulp initiatieven in ons land de mogelijkheid te geven om structureel in te tappen op centraal aangeboden en ontwikkelde tooling, content en gevalideerde kennis. Er is een groot energiehulpwerkveld in Nederland lokaal actief dat goed werk doet om mensen te helpen met energie besparen. Dit kan nog sterker kan worden indien het structureel ondersteund wordt en er meer koppelkansen komen met andere sociaal-maatschappelijke domeinen. Hierbij speelt de vertrouwde kring een belangrijke rol. Dit bestaat uit de mensen en organisaties die in het dagelijks leven het dichtst staan bij, en vertrouwd worden door, de mensen die moeite hebben om hun energierekening te kunnen betalen. Hieronder geven we een nadere toelichting.

Op weg naar een eerlijke en betaalbare energierekening: kansen en oplossingen

1. Woningverbetering als structurele oplossing

Energie kunnen besparen begint bij de woning zelf. Een goed geïsoleerde en geventileerde woning verbruikt minder energie, verlaagt de energierekening en verhoogt het wooncomfort. Er is in Nederland op dit vlak nog veel winst te behalen: twee op de drie woningen hebben onvoldoende isolatie. Dit betekent dat warmte in de winter verloren gaat en woningen in de zomer juist te snel opwarmen, met hogere energiekosten als gevolg. Ook ventilatie blijft een knelpunt. Negen op de tien woningen hebben geen adequate ventilatievoorzieningen, wat niet alleen leidt tot een hoger energieverbruik, maar ook tot gezondheidsproblemen zoals luchtwegklachten door huisstofmijt en schimmelvorming. In maar liefst 20% van de huurwoningen en 10% van de koopwoningen zijn vocht- en schimmelproblemen vastgesteld. Daarnaast kampen veel huishoudens met hitte in de zomer. Meer dan de helft van de private huurders (55%) en bijna de helft van de sociale huurders (46%) geeft aan hun woning niet goed te kunnen koelen, tegenover 25% van de woningeigenaren (TNO, 2024). Dit leidt niet alleen tot een oncomfortabel binnenklimaat, maar ook tot een stijgend elektriciteitsverbruik door de groeiende behoefte aan airconditioning.

Er is een groot potentieel voor verbetering: twee derde van de woningeigenaren overweegt maatregelen om hun woning energiezuiniger en comfortabeler te maken. Voor huurders ligt dit ingewikkelder, omdat zij afhankelijk zijn van hun verhuurder. Hier ligt een kans voor beleid dat verduurzaming van huurwoningen stimuleert. Woningverbetering biedt niet alleen directe verlichting op de energierekening, maar is vooral een duurzame en structurele oplossing voor de lange termijn. Goede isolatie, ventilatie en effectieve koelmaatregelen helpen huishoudens blijvend grip te krijgen op hun energiekosten. Tegelijkertijd zorgen ze voor een gezonder en comfortabeler binnenklimaat. Betere isolatie en ventilatie maakt de woning geschikt voor verwarming met een (hybride) warmtepomp of aansluiting op een warmtenet. Door de focus te leggen op deze maatregelen kunnen zowel huishoudens als de samenleving profiteren van een stabielere en duurzamere energievoorziening.

2. Energie besparen door gedrag en kleine energiebesparende maatregelen

Zowel woningeigenaren als huurders kunnen vaak nog energie besparen door gedrag aan te passen of kleine energiebesparende maatregelen te nemen. In 2023 en 2024 hebben huishoudens zo'n 20% bespaard op aardgas (CBS, 2025). Voor 600.000 huishoudens in slechtere woningen is het besparingspotentieel nog 20% door gedrag en daarna is nog halvering van de energierekening mogelijk door woningverbetering met isolatie naar schillabel B en warmtepompen (situatie 2030 volgens nog ongepubliceerd onderzoek van Berenschot).

3. Slimme sturing van vraag en aanbod

De aankomende afbouw van de salderingsregeling (vanaf 2027) en de mogelijke invoering van variabele stroomtarieven (vanaf 2028) zorgen voor onzekerheid bij de inwoners van Nederland. Tegelijkertijd bieden deze ontwikkelingen ook kansen: door energieverbruik beter af te stemmen op momenten dat stroom goedkoop is en het zelf-verbruik van zelfopgewekte energie te vergroten, kunnen huishoudens hun energierekening verlagen en blijven netbeheerkosten voor iedereen beheersbaar. Inzet van HEMS (Home energiemanagement systemen) en, meer duiding van de energierekening gekoppeld aan gerichte handelingsperspectieven voor slim energieverbruik en energiebesparing, kunnen huishoudens hierbij onder andere helpen. Milieu Centraal geeft informatie over energiebesparing, slim energieverbruik, het vergroten van zelf-verbruik van de zonnestroom en ontwikkelt adviestools voor zonnestroombenutting, verantwoorde inzet van batterijopslag en HEMS.

4. Betaalbare energie voor lage en middeninkomens

Voor zowel huurders als woningeigenaren, met lagere inkomens of in VvE's, is het veel lastiger om hun woning energiezuinig te maken en de energierekening structureel betaalbaar te houden. Noodfondsen en andere financiële steunmaatregelen bieden voor de lage inkomensgroepen een tijdelijke oplossing, maar naast financiële steun, bereiken ook energiebesparende maatregelen en hulp niet altijd de mensen die het het hardste nodig hebben. Subsidies, leningen en concrete energiehulp-initiatieven zoals energiecoaches en energiefixers worden daardoor onvoldoende benut, mede doordat veel informatie - en in het bijzonder als het gaat om Nederlanders met een migratieachtergrond - niet op de juiste plek terechtkomt (TNO, 2024; lagere inkomensgroepen maken minder gebruik van ISDE subsidies). Daarnaast is er een groeiende energiearmoedekloof: een hoge energierekening treft ook huishoudens met een middeninkomen. Waar lage inkomens soms in aanmerking komen voor steun, vallen veel huishoudens met een middeninkomen buiten de regelingen, terwijl ook zij door de stijgende energieprijzen in de problemen komen. Vooral bewoners van woningen buiten de grote steden lopen een verhoogd risico op energiearmoede. Tegelijkertijd zien we dat de meest kwetsbare huishoudens soms zó sterk bezuinigen op energie dat ze formeel niet in aanmerking komen voor steun, omdat hun energierekening als percentage van inkomen te laag lijkt. Uit onderzoek blijkt dat voor 20% van de huishoudens de energierekening onvoldoende duidelijk is (ACM, 2024), en dat betere informatie over een passend energiecontract huishoudens daadwerkelijk geld kan besparen.

Om deze problemen aan te pakken, werkt Milieu Centraal binnen het groeiende landelijke Energiehulpnetwerk samen met ruim 200 gemeenten en honderden instanties binnen de vertrouwde kring. Om hen te faciliteren met kennis, content, tooling, trainingen en netwerkkansen om hun werk nog beter te kunnen doen. Hierdoor kunnen zij huishoudens nog beter op maat en structureel helpen bij het verlagen van hun energiekosten en het verbeteren van hun woonsituatie. Wij zouden dit graag nog verder opschalen.

5. Versterken van bestaand energiehulpwerkveld

Er is een groot energiehulpwerkveld actief in ons land dat reeds bij mensen thuis langs gaat om daar te helpen om de energierekening betaalbaar te houden. TNO onderzoek wees al uit dat de lokale energiehulp positieve effecten kan realiseren op de bredere leefsituatie van bewoners. Dit energiehulpwerkveld kan verder versterkt worden. Dit kan door hen centraal te faciliteren via het doorontwikkelen van de landelijke IT kennisinfrastructuur (via bijvoorbeeld Verbeterjehuis.nl). Hierin komt alle informatie samen die huishoudens nodig hebben. Het energiehulpwerkveld kan hier dan online gebruik van maken om de inwoners van Nederland op maat totaal te kunnen ontzorgen op postcode en huisnummer niveau. Van oriëntatie, financiering, uitvoering tot en met nazorg bij de uitvoering. En dit alles gebaseerd op een gevalideerde onafhankelijke kennisbasis met betrouwbare content, informatie, tooling en adviezen op maat als gevolg. Lokale informatie over leningen, subsidies, regelingen, netcongestie, warmtenetten en beschikbare hulpbronnen komen daar idealiter in samen en worden vertaald naar concrete handelingsperspectieven op maat op huishoudniveau. Ontwikkel en ontsluit dit landelijk op 1 centrale, onafhankelijke plek en bied dit centraal en kosteloos aan richting de energiehulpverleners die kwaliteit voorop zetten en dus het belang van de bewoner op 1 zetten, gefinancierd door de overheid. Elke gemeente, energieloket en energiehulpverlener kan er dan gebruik van maken. Je vergroot eenduidigheid in advisering en verkleint hiermee dus eventuele verwarring bij mensen thuis. De te geven energiebespaartips, duiding van de

energierekening en verduurzamingsadviezen inclusief bespaarpotentieel zijn immers gestoeld op dezelfde gevalideerde onafhankelijke en betrouwbare kennisbasis. Je bespaart ook op maatschappelijke uitgaven. Nu wordt het wiel in elke gemeente opnieuw uitgevonden, er wordt onnodig veel ontwikkeltijd en geld uitgegeven. Dat geld kan beter naar de mensen toe die het juist zo hard nodig hebben.

6. Effectieve aanpak

Uit ons onderzoek blijkt dat het effectief motiveren van huishoudens om energiebesparende maatregelen te nemen een integrale aanpak vereist. Het doel is om hen in staat te stellen zelf – zover zij kunnen – grip te krijgen op hun energiekosten. Uit onze inzichten weten we dat effectieve gedragsverandering begint met het concreet omschrijven van het gewenste gedrag en het benadrukken van de voordelen, zoals financiële besparingen. Het moet bovendien makkelijk zijn voor huishoudens om het gedrag toe te passen, bijvoorbeeld door gebruiksvriendelijke technologie. Daarnaast is het belangrijk om te laten zien dat het gedrag daadwerkelijk bijdraagt aan de oplossing en dat anderen (huishoudens, bedrijven, netbeheerders, overheid) ook hun rol spelen. Huishoudens in specifieke situaties, zoals bewoners van VvE's of met stads- of blokverwarming, hebben specifieke behoeften, wat de trend naar steeds meer maatwerk in de informatievoorziening versterkt. Bied energiehulporganisaties de mogelijkheid om zich gedurende meerdere jaren binnen een gemeente te vestigen en intensieve hulp te geven aan bewoners en de vertrouwde kring. Continuïteit van lokale hulp is bewezen effectief (TNO, 2024). Ten slotte blijkt uit ervaring dat een mix van maatregelen, inclusief prijsprikkels, het meest effectief is – waarbij prijsprikkels op zichzelf vaak niet genoeg zijn.

Conclusie

Een structurele aanpak is nodig om energie en de energierekening betaalbaar te houden voor alle huishoudens. Dit vereist gerichte maatregelen en op maat gemaakte informatie voor verschillende doelgroepen, zoals huurders, bewoners van VvE's of huishoudens met een migratieachtergrond. Lokale energiehulporganisaties spelen hierbij een cruciale rol door langdurige ondersteuning te bieden. Doelgerichte, begrijpelijke en betrouwbare informatie op maat kan huishoudens helpen energie te besparen. Qua maatschappelijke kosten en effectiviteit van de huidige energiehulp in ons land is er nog winst te behalen. Tenminste als gemeenten en het energiehulpwerkveld de kwaliteit van de energiehulp centraal stellen en zij nog beter kunnen worden voorzien van de meest effectieve tooling, content, data en kennis om hun werk lokaal optimaal uit te kunnen voeren. Dit kan verlopen via bestaande digitale platforms zoals het Energiehulpnetwerk en Verbeterjehuis. Dit kan ook eventuele capaciteitsproblemen bij diverse gemeenten, lokale initiatieven en instanties verminderen. Het energiehulpwerkveld kan huishoudens tegen lagere maatschappelijke kosten nog gericht en op maat helpen om grip te krijgen op hun energieverbruik en dus de betaalbare energierekening.